

**IMPACTUL PERCEPȚIEI SOCIALE
A PROFESIEI DE CADRU DIDACTIC
ASUPRA PERFORMANȚELOR
SALE PROFESIONALE**

OANA GHEORGHE

**IMPACTUL PERCEPȚIEI SOCIALE
A PROFESIEI DE CADRU DIDACTIC
ASUPRA PERFORMANȚELOR
SALE PROFESIONALE**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2017

Colecția ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GHEORGHE, OANA

Impactul percepției sociale a profesiei de cadru didactic asupra performanțelor sale profesionale / Oana Gheorghe. - București : Editura Universitară, 2017

Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-0634-7

37

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062806347

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2017
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Mulțumiri:

Elaborarea unei teze de doctorat nu poate fi posibilă fără îndrumarea științifică, înțelegerea și disponibilitatea unui coordonator. Pe această cale doresc să-i mulțumesc domnului profesor universitar Dr. Emil PĂUN, coordonatorul științific al prezentei lucrări pentru încrederea, permanenta susținere și îndrumare și, mai ales pentru răbdarea și disponibilitatea de a care a dat dovadă pe tot parcursul redactării tezei.

CUPRINS

<i>Lista figurilor</i>	10
<i>Lista tabelelor</i>	11
Introducere	13
Capitolul I. Reprezentările sociale	18
I.1 Conceptul de reprezentare socială	18
I.1.1 Reprezentările – filtrul subiectiv al exteriorității receptate.....	20
I.1.2 Reprezentarea ca sistem socio-cognitiv	22
I.1.3 Reprezentarea ca sistem contextualizat	23
I.2 Caracteristici și funcții ale reprezentărilor sociale	23
I.3 Transformările reprezentărilor sociale	27
I.4 Reprezentările sociale și opiniile	29
Capitolul II. Emoția	32
II.1. Emoția – clarificări conceptuale	32
II.1.1 Emoția – cunoaștere	32
II.1.2 Emoția - realizare și exprimare	33
II.1.3 Emoția și profesia de cadru didactic	34
II.2 Cultura emoțională a cadrului didactic	35
Capitolul III. Profesia de cadru didactic Statutul și rolurile sale profesionale	40
III.1 Statutul social și statutul de cadrul didactic	40
III.1.1 Statutul cadrului didactic – domenii de influență	41
III.2 Profesionalizarea carierei didactice	44
III.3 Rolurile cadrului didactic.....	47
III.3.1 Noile roluri ale cadrelor didactice	48
III.4 Efectele politicilor educaționale asupra condițiilor de lucru ale cadrelor didactice ..	50
Capitolul IV. Motivarea cadrelor didactice, vector al performanțelor profesionale ..	52
IV.1 Motivația – fundamente teoretice	52

IV.1.1	Teorii ale motivației	54
IV.1.1.1	Teoriile motivaționale bazate pe nevoi	54
IV.1.1.2	Teorii cognitiv motivaționale	55
IV.2	Motivarea eficientă a cadrelor didactice	58
IV.2.1	Necesitatea motivării cadrelor didactice	58
IV.2.2	Motivare și performanță profesională	59
IV.2.3	Factori care stau la baza motivației cadrelor didactice	61
IV.2.3.1	Factori care stau la baza motivării pentru alegerea profesiei de cadru didactic	61
IV.2.3.2	Factori care stau la baza motivării pentru continuarea realizării profesiei de cadru didactic	62
Capitolul V. Stima de sine și performanțele profesionale.....		65
V.1	Demersuri și etape ale cercetării - designul cercetării	65
V.1.1	Motivarea cercetării	65
V.1.2	Scopul cercetării.....	66
V.1.3	Obiectivele cercetării	67
V.1.4	Ipotezele cercetării	67
V.1.5	Variabilele de lucru	67
V.1.6	Metode și tehnici utilizate în cadrul cercetării	68
V.2	Aspecte metodologice	69
V.2.1	Aspecte metodologice privind investigarea	69
V.2.2	Administrarea instrumentelor	70
V.2.3	Aspecte metodologice privind prelucrarea și analiza datelor	70
V.2.4	Factorii de influență	71
V.2.4.1	Populația investigată	71
V.3.	Rezultatele cercetării (analiza și interpretarea chestionarelor și interviurilor la nivelul cadrelor didactice, părinților și elevilor din învățământului preuniversitar)..	75
V.3.1	Caracteristicile unei „școli bune”	76
V.3.1.1	Percepții și atitudini față de școala proprie	79
V.3.2	Caracteristicile unui „profesor bun”	80
V.3.3	Percepții despre profesia de cadru didactic	86
V.3.3.1	Motivele care stau la baza percepției asupra profesiei de cadru didactic	89
V.3.4	Statutul și rolurile cadrului didactic	92
V.3.4.1	Gradul de implicare a profesorilor în activitatea desfășurată	92
V.3.4.2	Relația cadru didactic – elevi	94
V.3.5	Satisfacția la locul de muncă	95
V.3.5.1	Beneficii materiale	100

V.3.6	Motive care au stat la baza alegerii profesiei didactice	101
V.3.7	Dezamăgiri ale cadrelor didactice	104
V.3.8	Concluziile cercetării	106
Concluzii	.....	111
Bibliografie	.....	114

LISTA FIGURILOR

- Figura nr. 1** *Profesionistul în învățământ*
- Figura nr. 2** *Relația motivație-cogniție*
- Figura nr. 3** *Modelul cognitiv-motivațional integrat privind motivația profesională a cadrelor didactice*
- Figura nr. 4** *Factori care influențează motivația cadrelor didactice*
- Figura nr. 5** *Opinii privind caracteristicile unei școli bune*
- Figura nr. 6** *Importanța școlii pentru elevi (procente)*
- Figura nr. 7** *Percepția atmosferei din școală, elevi și părinți*
- Figura nr. 8** *Calitățile unui bun cadru didactic (profesori, elevi, părinți)*
- Figura nr. 9** *Opinii ale părinților despre calitățile unui bun cadru didactic*
- Figura nr. 10** *Calitățile profesorilor preferați (elevi)*
- Figura nr. 11** *Gradul de încredere în pregătirea profesională a cadrelor didactice*
- Figura nr. 12** *Încrederea părinților în pregătirea profesională a cadrelor didactice din sistem*
- Figura nr. 13** *Încrederea profesorilor în pregătirea profesională a cadrelor didactice din sistem*
- Figura nr. 14** *Perceperea profesiei de cadru didactic – pondere (părinți și cadre didactice)*
- Figura nr. 15** *Aprecieri referitoare la actuala percepție a profesiei de cadru didactic (profesori și părinți)*
- Figura nr. 16** *Factori care stau la baza percepției societății despre profesia de cadru didactic (perspectiva profesorilor)*
- Figura nr. 17** *Factori care stau la baza percepției societății despre profesia de cadru didactic (profesori și părinți)*
- Figura nr. 18** *Ușurința cu care copiii solicită ajutorul profesorilor*
- Figura nr. 19** *Persoane în care copiii au încredere că pot rezolva problemele apărute*
- Figura nr. 20** *Măsura aprecierii cadrelor didactice la nivelul școlii (profesori)*
- Figura nr. 21** *Opinia cadrelor didactice privind aprecierea lor la nivelul unității școlare*
- Figura nr. 22** *Măsura satisfacțiilor oferite de meserie cadrelor didactice*
- Figura nr. 23** *Satisfacțiile aduse de profesia de cadru didactic*
- Figura nr. 24** *Beneficiile salariale aduse de profesia de cadru didactic*
- Figura nr. 25** *Motive care au determinat alegerea profesiei de cadru didactic*
- Figura nr. 26** *Posibilitatea de a renunța la profesia de cadru didactic*

Lista tabelelor

- Tabelul nr. 1** *Distribuția populației investigate pe categorii și medii de rezidență*
- Tabelul nr. 2** *Distribuția cadrelor didactice investigate în funcție de vârstă*
- Tabelul nr. 3** *Distribuția cadrelor didactice investigate în funcție de gen*
- Tabelul nr. 4** *Distribuția cadrelor didactice investigate în funcție de nivelul de predare*
- Tabelul nr. 5** *Distribuția cadrelor didactice investigate în funcție de nivelul de calificare*
- Tabelul nr. 6** *Distribuția cadrelor didactice investigate în funcție de experiența didactică*
- Tabelul nr. 7** *Distribuția cadrelor didactice investigate în funcție de vechimea în unitatea școlară*
- Tabelul nr. 8** *Distribuția elevilor investigați în funcție de gen*
- Tabelul nr. 9** *Distribuția elevilor investigați în funcție de anul de studiu*
- Tabelul nr. 10** *Distribuția elevilor investigați în funcție de nivelul și tipul unității în care învață*
- Tabelul nr. 11** *Distribuția elevilor în funcție de nivelul de învățământ în care sunt cuprinși*
- Tabelul nr. 12** *Distribuții în funcție de genul copilului*
- Tabelul nr. 13** *Distribuții în funcție de vârsta copilului (reprezentată de clasă / an de studiu)*
- Tabelul nr. 14** *Distribuții în funcție de nivelul de învățământ unde este cuprins copilul*
- Tabelul nr. 15** *Opinii ale cadrelor didactice privind caracteristicile unei „școli bune” – analiza pe factori*
- Tabelul nr. 16** *Opinii ale părinților privind caracteristicile unei „școli bune” – analiza pe factori*
- Tabelul nr. 17** *Caracteristicile unei școli bune*
- Tabelul nr. 18** *Perceperea profesiei de cadru didactic – frecvențe (părinți și cadre didactice)*
- Tabelul nr. 19** *Aprecieri referitoare la actuala percepție a societății cu privire la profesia de cadru didactic*

INTRODUCERE

Noua filosofie a sistemului de educație, conturată în perioada de tranziție, dorește ca profesorul să fie un element activ, însă foarte rar acesta este consultat în privința schimbărilor care îi afectează direct activitatea profesională, și, în același timp este lăsat fără putere de decizie. Fără nicio îndoială, cea mai importantă resursă a unei școli o reprezintă profesorii bine pregătiți din punct de vedere științific și psihopedagogic, competenți, implicați, motivați, capabili să rezolve probleme și să asigure succesul elevilor cu care lucrează. Importanța rolului cadrelor didactice este foarte bine surprinsă de filosoful Henry Adams care afirma că *profesorul afectează eternitatea; el niciodată nu poate spune unde se oprește influența sa.*

În ciuda faptului că profesia didactică este foarte importantă pentru societate, statutul acesteia este unul scăzut, iar interesul proaspeților absolvenți de a alege această profesie este pe măsură. La scăderea statutului profesiei de cadru didactic contribuie și instabilitatea din cadrul sistemului de învățământ (dese schimbări la nivelul curriculumului, ale politicilor educaționale și chiar a miniștrilor), schimbările de la nivelul socio-economic care au determinat apariția unor noi roluri ale cadrelor didactice.

Motivul pentru care profesorii aleg această carieră țin mai mult de aspectele emoționale, aceștia se simt împliniți deoarece consideră că practică o profesie utilă, le place să lucreze cu copiii și sunt constant puși în situația de a învăța lucruri noi. Cadrele didactice din întreaga lume optează pentru profesia didactică din diferite motive, dar toți simt nevoia de apreciere, autonomie și afiliere de-a lungul carierei lor.

Am ales tema *Impactul percepției sociale a profesiei de cadru didactic asupra performanțelor sale profesionale* deoarece studiile recente privind statutul profesorilor și formarea acestora au semnalat scăderea prestigiului social al profesiei didactice. Un alt argument pentru alegerea acestei teme ține de importanța prea puțin recunoscută a rolului profesorului și, implicit, a rolului educației în dezvoltarea unei societăți. Cadrele didactice au nevoie de formare permanentă tocmai pentru că exercită o profesie complexă, care nu înseamnă doar predarea unei discipline, ci implicare în modelarea personalității, relaționare socio-afectivă, înseamnă asumarea și performarea, atât din punct de vedere științific/al domeniului predat, cât și din punct de vedere pedagogic și social.

O societate cu o cultură și civilizație recunoscute se formează și se dezvoltă printr-o educație sănătoasă, iar o educație de calitate nu poate fi realizată decât de profesori buni, bine pregătiți pentru o astfel de profesie.

Psihanalistul Speranța Farca, 2011 este de părere că un bun cadru didactic trebuie să fie matur afectiv (un adult stabil, echilibrat, anticipabil, capabil să-i asigure pe ceilalți și să creeze un mediu sănătos în jurul său), să fie autentic, empatic, să aibă capacitatea de a asculta și de a învăța de la copil, de a relaționa simultan cu oameni diferiți, de a „ispiti” și de a respecta copiii cu care lucrează. Aceasta este de părere că este foarte important ca „un om care dorește să devină profesor să nu ajungă la catedră înainte de a fi un adult în toată puterea cuvântului, un om matur stabil și echilibrat”¹, să fie capabil să își controleze emoțiile, în special pe cele negative, deoarece are puterea de a construi sau dărâma stima de sine a unui elev, de a-l face să se simtă valorizat și competent sau, dimpotrivă de a-l demotiva.

Lucrarea își propune să surprindă trăirile, emoțiile cadrelor didactice, modul în care aceștia își conturează imaginea profesională, atât pe baza percepției celorlalți actanți ai mediului școlar (copii, părinți, colegi), precum și importanța atribuită de societate meseriei pe care o desfășoară.

Primele patru capitolele au rolul de a asigura baza teoretică a lucrării. Astfel, în primul capitol, **Reprezentările sociale** am definit acest concept din diferite perspective: ca filtru subiectiv al exteriorității receptate, ca sistem socio-cognitiv și ca sistem contextualizat. De asemenea, am încercat să surprindem câteva caracteristici și funcții ale reprezentărilor sociale și am realizat o paralelismă între termenii *reprezentări sociale* și *opinii*. Deși aparent se aseamănă, opiniile se diferențiază de reprezentări, pentru că ele exprimă verbal, reacția unei persoane față de un obiect determinat. În plus, față de atitudine sau stereotip, opinia este mai rațională și reprezintă un moment al formării atitudinilor și stereotipurilor.

Societatea exercită, prin însăși structura sa, o influență asupra motivațiilor cotidiene și asupra comportamentelor emoționale corespunzătoare. Oricum ar fi, științifică, filosofică sau populară, gândirea asupra naturii umane, nu poate ignora domeniul emoțiilor. Cum emoțiile sunt adesea confuze și înțelegerea acestora este dificilă, în cel de-al doilea capitol al lucrării – **Emoția** – am încercat să definim acest termen și în special, să surprindem importanța emoției în viața profesională a cadrelor didactice. Profesorii trebuie să învețe să își stăpânească emoțiile, deoarece acestea îi influențează pe cei din jur, primii influențați fiind elevii. Profesia de cadru didactic este una specială, deoarece presupune o combinație complexă între arta și știința de a modela cât mai frumos personalități inteligente (intelectual, moral și emoțional). Din această perspectivă, se impune o redefinire a standardelor profesiei didactice care să ia în calcul competențele emoționale.

Prin intermediul celui de-al treilea capitol, **Profesia de cadru didactic. Statusul și rolurile sale profesionale**, ne-am propus să delimităm noțiunea de status social și de statut al profesiei didactice, dimensiunile acestuia, factorii care influențează modul în care este perceput statutul profesional al educatorilor. De asemenea, am definit noțiunea de profesionalizare și am prezentat, pe scurt, modul de stabilire a identității profesionale, precum

---

¹ Farca, S., (2011). *Maturitatea afectivă a profesorului* disponibil on-line: <http://speranta.farca.ro/maturitatea-afectiva-a-profesorului/>

și rolurile profesionale pe care și le poate însuși un profesor, în vedere îndeplinirii funcțiilor de bază. Prezența competențelor profesionale ale educatorului și gradul lor de dezvoltare condiționează măsura în care acesta își poate asuma diverse roluri profesionale. Pornind de la funcțiile asumate și îndeplinite în plan didactic, profesorul Dan Potolea a stabilit principale roluri ale cadrelor didactice și anume: de organizare și conducere a clasei ca grup social; de consiliere și orientare școlară și profesională; de îndrumare a activității extrașcolare; de perfecționare profesională și cercetare pedagogică; de activitate socioculturală.

Schimbările de la nivelul sistemului de învățământ (cele care au vizat formarea cadrelor didactice, programele școlare, curriculumul școlar, politicile educaționale etc.), pe de o parte, precum și schimbările socio-economice (aparitia unor profesii noi, evoluția tehnologiei etc.) pe de altă parte, au impus nevoia de schimbare, de transformare, de adaptare a profesiei de cadru didactic și implicit, apariția unor noi roluri pentru acestea. Dintre acestea am evidențiat rolurile care îi revin cadrului didactic ca urmare a evoluției rapide a tehnologiei.

În capitolul **Motivarea cadrelor didactice – vector al performanțelor profesionale** am definit noțiunea de *motivație*, am prezentat unele dintre cele mai cunoscute perspective asupra motivației (piramida trebuințelor, a lui Maslow, teoria nevoii de realizare, a echității, a scopurilor, teoria expectanță-valoare, a autoeficacității și cea a autodeterminării) și am încercat să surprindem importanța motivării eficiente a cadrelor didactice, precum și factorii care motivează și care mențin motivația profesorilor, deoarece aceasta este esențială pentru creșterea eficacității elevilor și a calității educației formale. Profesorul Emil Păun atrage atenția asupra climatului din cadrul școlii ca variabilă esențială, care influențează atât calitatea activității pedagogice, cât și performanțele profesorilor și elevilor.

În cea de-a doua parte a lucrării am prezentat metodologia și rezultatele cercetării realizate. *Impactul percepției sociale a profesiei de cadru didactic asupra performanțelor sale profesionale* este unul dintre subiectele intens dezbătute și studiate la nivel internațional, pe de o parte datorită scăderii numărului tinerilor care optează pentru o carieră în învățământ, pe de altă parte, datorită părăsirii sistemului de către un număr ridicat de profesori, din diverse motive. Dintre studiile realizate în acest domeniu, menționăm raportul realizat de OECD, *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers* (2005), precum și studiile și rapoartele realizate de Comisia Europeană: *Study on Policy Measures to Improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe, Vol.I and II. Final report.* (2013), *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures* (2014), *Teachers' and school heads' salaries and allowances in Europe, 2013/14.* (2014), Eurydice - *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies* (2015) etc.. În România, subiectul a fost mai puțin studiat, modul în care este percepută profesia de cadru didactic de către societate și importanța acestei profesii pentru dezvoltarea societății a fost investigat tangențial, în diverse studii: Studiul „Opiniile și percepțiile profesorilor” realizat de L. Ciolan și O. Voicu, în cadrul proiectului *Școala așa cum este* (2008), în cadrul Barometrului de Opinie Publică al Fundației SOROS, de-a lungul mai

multor ani (2004, 2005, 2006, 2007), Studiul realizat de Agenția pentru Strategii Guvernamentale (2007). *Analiza mediului școlar în raport cu implementarea reformei curriculare*, Ct. Ș. Iosifescu (coord.) (2012).

Prin intermediul acestor studii a fost evidențiat rolul cadrului didactic și importanța acestei profesii în stimularea dezvoltării unei societăți, precum și percepția societății și chiar cea a cadrelor didactice asupra propriei profesii.

Cercetarea a pornit de la următoarele ipoteze generale: *Percepția negativă a societății despre meseria de cadru didactic poate naște emoții de frustrare, dezamăgire, umilire, furie în rândul profesorilor. și Percepția negativă a societății despre profesia de cadru didactic duce la scăderea stimei de sine a profesorului și afectează performanțele acestuia în activitatea didactică.* Investigația a fost realizată prin intermediul chestionarelor și interviurilor adresate fiecărei categorii de respondenți în parte (elevi, părinți și cadre didactice), precum și prin intermediul unei analize comparative a modului în care este perceput statutul cadrelor didactice în diferite țări din Europa.

Scopul cercetării a fost acela de a surprinde trăirile, emoțiile cadrelor didactice, modul în care aceștia își conturează imaginea profesională, atât pe baza percepției celorlalți actanți ai mediului școlar (copii, părinți, colegi), cât și a importanței atribuite de societate meseriei pe care o desfășoară. De asemenea, prin această cercetare ne-am propus să investigăm măsura în care percepția societății despre profesori provoacă o scădere a stimei acestora față de sine, afectând activitatea didactică, determinându-i chiar să se reorienteze profesional. Din această perspectivă am încercat să surprindem percepțiile cadrelor didactice din învățământul preuniversitar, al elevilor și părinților, precum și opinia publică reprezentată prin reportaje mass-media, încercând astfel, să conturăm o perspectivă de ansamblu asupra problematicii investigate.

Pentru a profunziona această tematică am realizat o analiză comparativă între țări, prin care am evidențiat aspecte care vizau percepția cadrelor didactice asupra profesiei didactice, formarea inițială și continuă a profesorilor, salarizarea, satisfacțiile profesionale, criteriile care pot influența gradul de satisfacție a cadrelor didactice față de profesia pe care o practică.

Dintre rezultatele obținute în cadrul cercetării am selectat câteva dintre ideile centrale. Astfel, cadrele didactice simt că profesia pe care o practică nu se bucură în suficientă măsură și în raport cu importanța socială a acesteia, de respectul și de aprecierea societății și consideră că a fi profesor nu mai este o mândrie, ci mai degrabă „un rău necesar”.

Părinții implicați în studiu consideră, că dimpotrivă, profesia didactică se bucură de apreciere și de valorizare socială.

Unul dintre motivele care au stat la baza alegerii acestei profesii îl constituie rolul pe care îl joacă profesorii în viața elevilor.

Cadrele didactice consideră că sarcinile profesionale care le revin s-au multiplicat constant, în timp ce salariile au rămas la fel de mici. În plus, nu se simt suficient de bine

pregătiți pentru a face față provocărilor la care sunt supuși de către copiii din generația actuală.

Satisfacții profesionale și beneficii materiale au fost unanim apreciate ca fiind foarte scăzute în raport cu volumul de muncă depus, cu responsabilitatea foarte mare (se lucrează cu copii sau adolescenți).

Chiar dacă profesia de cadru didactic nu se bucură de respectul și de aprecierea dorită, putem afirma, fără nicio îndoială, că activitatea cadrelor didactice este una esențială pentru societate.

Factorii cei mai importanți care i-au determinat pe profesori să opteze pentru cariera didactică și să rămână în sistem, în ciuda dificultăților și a dezamăgirilor, țin de motivația intrinsecă a educatorilor. Respondenții au afirmat că cea mai mare responsabilitate a lor constă în informarea și formarea elevilor pentru ca aceștia să fie pregătiți pentru viață.

Principalele nemulțumiri ale cadrelor didactice sunt direct legate de o inversare a valorilor la nivelul societății, de ideea că oricine se pricepe la educație; părinții au tot mai des impresia că știu mai bine decât cadrele didactice cum trebuie educat propriul copil, deși nu au studii de specialitate.

Nu putem să nu constatăm că profesorii au mai degrabă percepția asupra condiției lor sociale, financiare și mai puțin asupra condiției profesiei didactice, aducând foarte rar în discuție criteriile care țin de realizarea profesiei lor (formarea inițială și continuă, timpul de lucru, responsabilitatea profesională pentru reușita elevilor etc.).

Rezultatele susțin puternic ipoteza dependenței dintre emoțiile profesorului și percepția socială negativă a profesiei de cadru didactic. Din fericire, există și profesori care, în ciuda frustrării datorate percepției negative a societății asupra categoriei profesionale din care face parte, continuă să realizeze cu profesionalism, responsabilitate și pasiune activitatea, punând accentul pe elevii pe care îi învață și pe interacțiunea cu aceștia.

CAPITOLUL I

REPREZENTĂRILE SOCIALE

I.1. Conceptul de reprezentare socială

Conceptul de reprezentare socială constituie în prezent o temă importantă care orientează cercetarea în psihologia socială.

Dacă în *Dictionnaire de Psychologie*, Roland Doron și Françoise Parot desemnează reprezentarea socială drept „un domeniu particular al activităților de reprezentare colectivă, cuprinzând în acest caz deopotrivă procesele dinamice prin care sunt elaborate cunoștințele aparținând simțului comun și produsele pe care le constituie aceste cunoștințe”.² În *Enciclopedia de psihosociologie*, pentru Septimiu Chelcea și Petru Iluț reprezentarea socială constituie „o structură imaginistică și de cunoștințe cu privire la diferite obiecte și fenomene, elaborată și împărtășită socio-cultural, rezultat și totodată generatoare de practici și realități sociale. Reprezentarea socială contribuie la construirea unei realități comune ansamblului de persoane care a elaborat-o și orientează percepția și comportamentele, impunând anumite luări de poziție în cadrul raporturilor sociale”³

Autorii din acest domeniu nu dau definiții standard însă punctează elementele caracteristice ce le definesc.

Dacă realitatea reprezentărilor sociale e ușor de sesizat, nu același lucru se poate spune și despre definirea conceptului.

Prin publicarea celebrei teze de doctorat „La psychanalyse, son image et son public” (1961), Serge Moscovici pune bazele unei adevărate școli europene a reprezentărilor sociale, inițiind studiile sistematice din acest domeniu. Reactivând conceptul de „reprezentare colectivă” propus de Durkheim, ca mai apoi să-l înlocuiască cu cel de reprezentare socială, Moscovici marchează faptul „că ele sunt construite de o realitate socială în continuă devenire și că diferite grupuri sociale dezvoltă reprezentări sociale diferite, ce constituie componente fundamentale în procesele de identificare de grup și în viața acestora, în general”⁴ El definește

---

² Doron, R., Parot, Fr., (1991). *Dicționar de psihologie*. București: Editura Humanitas, p. 673.

³ Chelcea, S., Iluț, P., (coord.), (2003). *Enciclopedia de psihosociologie*, București: Editura Economică, p.311

⁴ Moscovici, S., apud Chelcea, S., Iluț, P., (coord.), (2003). *Enciclopedia de psihosociologie*, București: Editura Economică, p.311

reprezentarea socială ca fiind „un sistem de valori, de noțiuni și de practici relative la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale modului social, care permit nu numai stabilirea cadrului de viață al indivizilor și grupurilor dar constituie, în mod egal, un instrument de orientare a percepției situației și de elaborare a răspunsului.”⁵

Potrivit acestuia, atunci când ia naștere o reprezentare socială au loc două procese fundamentale: *ancorarea* și *obiectificarea*. *Ancorarea* presupune realizarea de către un individ a uneia dintre cele două posibile acțiuni ce simplifică realitatea: generalizarea sau particularizarea. *Obiectificarea* înseamnă „să descoperi calitatea iconică a unei idei sau a unui fenomen care nu are o reprezentare fizică obiectivă”⁶.

Un alt curent din care își extrage substanța teoria lui Moscovici asupra reprezentărilor sociale este „interacționismul simbolic” reprezentat de G.H. Mead, care evidențiază aspectele implicite ale comportamentului și pune accentul pe procesele simbolice și pe rolul limbajului în definirea realității sociale. Individul este plasat în situații sociale construite de activitate, de lumea obiectelor și de modele interacționale⁷. Producțiile simbolice reglează comportamentul social, inventează norme, creează ideologii, coduri de lectură și strategii comportamentale. Reprezentările sociale se alimentează din credințe religioase, practici culturale, ritualuri, din imaginarul cotidian, dar depășesc această istorie poroasă⁸ prin năzuința de a sistematiza, organiza și reface toate aceste informații lacunare.

Reprezentările sociale apelează la norme, reguli, stiluri împărtășite de o populație, valori ce reglează relațiile interpersonale dar au în compoziție și unele „zone obscure” ale vieții cotidiene, se sprijină pe „mărturii” ale subiectului, pe considerațiile și interpretările acestuia. Acestea se interferează în parte cu opiniile și atitudinile, dar nu sunt atât de direcționate ca acestea. Dacă opiniile construiesc un răspuns manifest, verbalizat, observabil și susceptibil de măsurare, iar atitudinile stabilesc o relație între stimuli și răspunsuri, răspunsul fiind cuantificabil prin timpul de reacție, reprezentările sociale oscilează între percepție și social, mediază între cognitiv și afectiv, ezită între exactitate și aproximație, cochetează cu științificul, dar și cu imaginarul. Ele reconstruiesc realul, „atingând” simultan, stimulul și răspunsul, accentuând aici în aceeași măsură în care modelează acolo.

Reprezentările sociale reprezintă un complex mai mult sau mai puțin coerent de imagine a unui individ despre alții sau despre sine, organizat în jurul unui nucleu central care intervine în orientarea conduitelor noastre relaționale; un fel de schemă mentală de primire/receptare a realității, o grilă de lectură și de interpretare a realității, a celor din jur și a raporturilor noastre cu ei. (Păun E., note de curs, 2006)

---

⁵ Moscovici S., (1976). *La psychanalyse, son image et son publique*, Paris: PUF, p. 8.

⁶ Moscovici, S., (1997). *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Iași: Editura Polirom, p. 58.

⁷ Herzlich, C., (1969), *Santé et maladie Analyse d'une représentation sociale*, Paris: Mouton.

⁸ Ferréol, G. (1994). „Reprezentările sociale și sociologia actelor cotidiene”, în *Revista de Cercetări Sociale*, (4), pp. 42-50.